www.kurdistannet.org
16-1-2003 15:10

تیڕوانینێك لەمەڕ ستراتیژیەتی ئاسایشی نەتەوەیی كورد

ئەیوب گەلالی
ayoubgalali@hotmail.com

مەسەلەكانی ئاسایشی نەتەوەیی كورد (National Security) ئەمڕۆ لە جیهاندا پانتاییەكی فراوان و بایەخێكی تایبەتی لە لایەن ولاتانەوە پێدەدرێت و بوەتە خالێ سەرەكی و ئەولەویاتی كردارە سیاسیەكان، تەنانەت مەوداو بازنەكانی ئاسایشی نەتەوەیی لەڕووی ستراتیژەوە فراوانییەكی لە رادەبەدەری گرتۆتەوەو رەگەزە سەرەكییەكانیشی (ئاسایشی سەربازی، ئاوی، ئابووری، ژینگە، دانیشتوان، كەلتور، ئایدیۆلۆژیا) بونەتە بنەماو پێكهاتە سەرەكییەكانی ئەمنی قەومی. باشە دەبێت چەمكی ئاسایشی نەتەوەیی چی بێت؟ ستراتیژیەتی ئاسایشی نەتەوەیی كورد لە چ سۆنگەیەكەوە ئۆقرە بگرێت؟ ئایا كورد تا چەند توانیویەتی بەرژەوەندییەكانی ئاسایشی نەتەوەیی خۆی بپارێزێت؟

بەرلەوەی وەلامی ئەم پرسیارانە بدەینەوەو بچینە ناواخنی بابەتەكە با بزانین وشەی ئاسایش (Security) چ دەگەیەنێ؟

(رۆبەرت ماكنمارا) ووشەی ئاسایش (بە گەشەكردن دادەنێت و وای دەبینێت كە بەبێ ئەو گەشەكردنە مانای ئاسایش نایەتەدی و یاساش قەلغانی ئاسایشەو كە بە هۆیانەوە دەتوانرێ گەشەكردن بێتە دی و ئەمەش حەقیقەتی بنەڕەتی ئاسایشە) .

كەواتە چەمكی بنەڕەتی ئاسایشی نەتەوەیی بریتییە لە (پارێزگاری كردنی دەولەت یا قەوارەی سیاسی لە هەر هەرەشەیەكی ناوخۆیی یا دەرەكی و هەموو جۆرە دوژمنكارییەك و پەی پێبردنی دوژمنكای تێكدەری و نارەحەتی و هەر كارتێكردنێكی دوژمنكارانەی تر) .

بۆیە لەم روانگەوە هیچ ولاتێك ناتوانێت ئاسایش بە چەمكە گشتیەكەی بێنێتە دی تاوەكو بە تەواوی باری ناوەخۆی جێگیر نەبێت كە ئەوەش مەحالە بەبێ گەشەكردن بێتە ئاراوە.

هەلبژاردنەكانی سالی ١٩٩٢ و پێكهێنانی پەرلەمان و حكومەتێكی فیدرالی لە كوردستاندا بێگومان بۆ ئەوە بوو كە قەوارەی نەتەوایەتیمان بپارێزین و دوای چەندین سال لەژێردەستەیی هەوای ئازادی هەلمژین كە ئەوەش پێم وایە سەرەتای بیركردنەوەیەكی واقیعیانەی دروستبوونی بیری ستراتیژی ئاسایشی نەتەوەیی كورد بوو. بەلام ئەم هەنگاوە بەداخەوە دووچاری كۆمەلێك كۆسپ و تەگەرو گیروگرفت هات و ئاكامەكەشی شەڕی ناوخۆی لێ كەوتەوەو بووە هەڕەشەیەك بۆ لەباربردنی ئەزموونەكەمان. دیارە بوونی ستراتیژ وەكو فاكتەرێكی گرنگ لە كردارە سیاسیەكان و بنەما سەرەكییەكانی بازنەی ئاسایشی نەتەوەیی و پێویستییەكی حەتمی بابەتەكەیە چونكە (ستراتیژی سیاسی بریتیە لە دەست نیشان كردنی هێلی گشتی رێكخراوێكی دیاریكراو بۆسەردەمێكی مێژوویی كە ئامانجی جێبەجێكردنی

www.kurdistannet.org كوردستان نێت

ئەرکە سەرەکییەکانی قۆناغێکی دیاریکراوە) ، بۆیە ستراتیژی بیری نەتەوەیی زیاتر برەو بە پاراستنی ئاسایشی نەتەوەیی دەدات و پتر خۆی لە رزگاری و سەربەخۆیی و پارێزگاریکردنی نەتەوەکەدا دەنوێنێ، کە پێویستە باری نەتەوەکە و بەڵەنسی هێزەکانی نێوان چینەکانی کۆمەڵ و وزەو توانای خۆو هێزە دەرەکییەکان لەچاو بگرێ.

یەکێك لە پرانسیپە سەرەکییەکانی ستراتیژیەتی ئاسایشی نەتەوەیی فاکتەری جیۆپۆلۆتیك و مەسەلەی سنورە کە پەیوەندییەکی بەهێزو تۆکمەی لەگەڵ ئاسایشی نەتەوەیی هەیە، تەنانەت بە رادەیەك تێکەڵاوی یەکترین کە لە یەك جیاکردنەوەیان شتێکی دژوارە. جیۆپۆلۆتیك ئەو فاکتەرە زانستییە کە لە هێزی دەوڵەت دەکۆڵێتەوەو بنەمایەکی سەرەکی پاراستنیئاسایشی نەتەوەییە، کوردستانیش وەکو هەبوویەکی جیۆپۆلۆتیکی لە ناو چەی رۆژهەڵاتی ناڤیندا تایبەتمەندیەتی و پێکهاتەی جیۆستراتیژی خۆی هەیەو رۆڵێکی گرنگیش دەبینێت لە هەر رووداوو پێشهاتەیەك کە لەو نێوەندە گرگرتوەدا رووبدات چونکە (ئەگەر فاکتەری جیۆپۆلۆتیك دەورێکی کاریگەری یا کەمی بریاردانی چارەنوسی گەلاندا هەبێ ئەوا لێکۆڵینەوەی مێژوویی کۆن و نوێ ی نەتەوەی کورد بە ئاشکرا دەریدەخا کە هەڵکەوتی جوگرافی شوێنی ژیانی کورد لەسەر ئەرز دەوری بریاردەری هەبووە لە دیاریکردنی چارەنووسی رابردوو ئێستەدا) . تەنانەت زۆر لە زانا وشارەزایانی بواری سیاسەت دەڵێن: هەر سیاسەتێك لەسەر جیۆپۆلۆتیك نەوەستابێ ئەوا سیاسەتێکی بۆشەو ناتوانێ تا سەر لە سەرئەنجامی ویستراو بەردەوام بێ.

بۆیە لەم پێودانگەوە دەکارێ جەوهەری جیۆپۆلۆتیك لە شیکردنەوەی پەیوەندییە سیاسیەکان لەبەر تیشکی بارودۆخە جوگرافیەکان ببینینەوە کە لە بنەڕەتدا بەندە لەسەر وەسفکردنی دۆخی جوگرافی و راستییەکانی وەك هەن و بە هاوپەیوەندی لەگەڵ هێزە سیاسیە جیاکاندا و دانان و نەخشەکێشانی چوارچێوەی زەمینەی هێزە سیاسیەکان کە ئەوەش ئەو راستیەمان بۆ دەردەخات کە زانستی جیۆپۆلۆتیك لەسەرچاوەدا زانستی لێکۆڵینەوەی پەیوەندی نێوان زەوی و سیاسەتە و روونی دەکاتەوە کە مامەڵەی سیاسەت دەبێت بەپێی پێداویست و بارودۆخە جوگرافیە هەڵکەوتوەکان بێ و هەنگاو بنوێ لە هونەری رێگەدۆزینەوەو رێباز گرتنە بەردا، لە هەموو جولەو دیارو دەورو رووداوێکدا دەبێ سەرجەم لایەنەکانی جوگرافیا ئاوو هەواو بەرزونزمی و جێگەی گرنگی جوگرافی و جوگرافیای مرۆڤ و ئابووری و سروشتی و ... هتد لەبەرچاو بگرین و هەمیشە لە نەخشەداناندا تابلۆکەی لەبەر دەمدا بێ.

هەڵبەتە مەوداکانی جیۆپۆلۆتیك دارشتنی سنوورو تخوبیش دەگرێتەوە کە بێگومان لە بنەڕەتدا مەبەست لە (سنووری ئاسایشی نەتەوەیی) یە، سنور دیاردەییەکی مرۆڤی دەستکردە بەهۆی توخمەکانی جیۆپۆلۆتیك لەسەر زەوی دەستنیشان دەکرێ بۆ مەبەستی جیاکردنەوەی هەرێمێك لە هەرێمێکی دی یان دەوڵەتێك لە دەوڵەتێکی ترەوە، بۆیە کوردستان کە سنورێکی دیاریکراو و تایبەتی خۆی هەیە کەچی بە درێژایی مێژووی بنەڕەتەوە ئەم سنوورە لە لایەن دوژمنان بەزێنراوەو هیچ ئیعتیبارێکی بۆ دانەنراوە پێویستی بە پاراستن هەیە، کە بێگومان ئەوەش بەشێکە لە پاراستنی ستراتیژی ئاسایشی نەتەوەیی کورد، دیارە بۆ پاراستنیش لەشکرێکی سەربازی بەهێزی دەوێت کە ئامادەباشییەکی تەواوی لەرووی چەك و لایەنی میکانیزمی و تەکنیکی و کردارە سەربازییەکان هەبێت و کوردستان لە هەموو هەرەشەو گورەشەیەکی دەرەوەو ناوەوە بپارێزێت. فاکتەرێکی گرنگی ستراتیژی ئاسایشی نەتەوەیی هۆشیاری هەستی نەتەوەییە کە پەیوەندە بە هزری نەتەوەیی تاك لەهەر کۆمەڵێکدا، بێگومان هۆشیاری نەتەوەیی

گرنگترین هەنگاوە بۆ پاراستنی ئاسایشی نەتەوەیی کورد کە بەداخەوە ئەمڕۆ ئەو هەستە نەتەوایەتییە بەهۆی کۆمەڵێك فاکتەری جیاجیا بەرەو لەبیرچوونەوەو نەمان دەچێت چونکە (گۆڕانی ئەو هەستە بۆ هۆشی نەتەوەیی لەنێو نەتەوەی کورد زۆر درەنگ روویداوە و تا رادەیەك دواکەوتووشە، هەر ئەو هۆیەشە وایکردووە کە کوردایەتی وەك بیروباوەر لە چوارچێوەی ئایدیایەکی رەسەنی کوردیدا جێگەی نەبێتەوە، ئایدیایەك کە لە قوڵایی پێویستییەکانی ژیانی کۆمەڵگەی کوردەوارییەوە هەڵقوڵابێ) .

دیارە پەرت و بڵاوبوونی کوردان لەناو خاك و وڵاتی خۆیان و دووکەرت بوونی دەسەڵات، هاوکات نەبوونی خیتابێکی سیاسی یەکگرتووی کوردان کە (ئامانج، ستراتیژ، تاکتیك) وەکو پێکهێنەرێکی رەگەزی سەرەکی و بنەڕەتی هەستی نەتەوەیی و دیاردەی کۆچ کردنە هەندەران و بەجێهێشتنی زێدی باب و باپیران و گەلێك هۆکاری دیکە هەموویان بونەتە بەربەستێکی سەرەکی و کاریگەر بۆ کزبوون و سست بوونی هۆشیاری نەتەوەیی کورد، بۆیە پێویستە هەر لە ئێستاوە هەموو هەوڵ و توانایەك بەگڕ بخرێ کە تاکی کورد لەسەر ئەو هزرە رابهێنرێت و پەروەردە بکرێت کە پەیوەست بێت بە خاك و گەل و نیشتمانەکەیەوەو بەرژەوەندییەکانی نەتەوەکەی لە بەرایی هەموو شتێك دابێت کە ئەوەش زیاتر برەو بەرژەوەندییەکانی ئاسایشی نەتەوەیی کورد دەدات و لە هەڕەشەو مەترسییەکان دەیپارێزێت.

سود لەم سەرچاوانە وەرگیراوە:

١ـ کورد وشۆرش و هەڵی مێژوویی، حوسێن محەمەد عزیز، چاپی دووەم، کوردستان، ٢٠٠٠
.ÌÈÑÚÇ ÃÇÇ ÏÇÚÃ ¡15 Ç ¡ÏÎÑæå ÄÇÃÇ ¡ÄÃÇÇ æ ÉÇÏÚÇ ÍÝ Ü2

تێبینی کوردستان نێت:

مەرج نیە ئەم نووسینە لەگەڵ بیر و بۆچونی نەتەوایەتیمان بێت، کە بۆچونی (کوردستان نێت)ە بەڵام بەهۆی بڕوابونمان بە ئازادی دەربڕینەوە، بڵاویدەکەینەوە.... لەگەڵ رێز و خۆشەویستیماندا بۆ پارێزەرانی بیری نەتەوایەتی و خەباتکارانی ئەم رێگایە .... ئەم تێبینیە لە ژێر هەموو نووسینێکدا دەنووسرێت.. ١٥-١-٢٠٠٣......

www.kurdistannet.org
کوردستان نێت